

סימן כ' עיבוד לשמה ע"י ישראל

עיבוד ע"י נכרי

(א) כתב הטור ביו"ד סימן רע"א וז"ל כתב הרמב"ם אם הנכרי מעבדו פסול אפי' אומר לו ישראל עבד עורות אלו לשם ס"ת. וה"ר ברוך כתב שאם מעבדו וישראל עומד על גביו ומסייעו שרי, וכ"כ בעל העיטור דסגי בנכרי שמעבדם לשמה, וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל, וכ"כ רב נטרונאי אם אפשר לישראל לעבדם לשמה מצוה מן המובהר, ואם לאו ילך לנכרי ויאמר לו קלף לס"ת אני צריך וכשמעבדם לשם ס"ת יסייע עמו ישראל מעט וכה"ג הוי עיבוד לשמה עכ"ל וכתב הב"י וז"ל כתב הרמב"ם אם הנכרי מעבדו פסול אפי' אומר לו ישראל וכו' בתחילת הלכות תפילין וטעמו מדאמרינן בפרק שני דגיטין [דף כג.] דנכרי אדעתא דנפשיה עביד וכתב המרדכי בהלכות קטנות שכ"כ בא"ז. ומ"ש רבינו בשם הר"ב והעיטור והרא"ש, בהלכות ספר תורה כתב הרא"ש שנהגו העם כה"ר ברוך כי אין עבדנים ישראלים מצויין בכל המקומות, וכן הדעת מכרעת דבגט דבעינן שיכתוב כל תורף הגט לשמה זה לא יעשה אבל בעיבוד לא בעינן אלא בתחילת העיבוד כשישים העור לתוך הסיד שיאמר אז אני עושה כך לשם ס"ת וזה יעשה הנכרי לשם ישראל כשיאמר לו עשה כך, וכיוצא בזה מצינו בפרק אין מעמידין דרבי יהודה בעי מילה לשמה ואפ"ה ימול ארמאי ולא אמרינן נכרי אדעתא דנפשיה קא עביד דכיון דברגע הוא עושה ודאי יעשה אדעתא דישאל מה שיאמר לו וכן דעת בעל העיטור עכ"ל:

ואני תמה למה כתב שנהגו כה"ר ברוך לפי שאין עבדנים ישראלים מצויין וכי אין עבדנים ישראלים מצויין מאי הוי, הא כיון שא"צ לשמו אלא בתחילת העיבוד ינחן

ישראל תוך הסיד לשמה ואח"כ יעבדם הנכרי והווי מעובדים לשמה גם לדעת הרמב"ם, ושמא לא היו הנכרי מניחין לישראל ליתן העורות לתוך הסיד: וכו' ויש לדקדק דמדברי ר"ב ורב נטרונאי לא משמע דמכשרי בעיבוד נכרי אלא ע"י שיסייע הישראל עמו מעט אבל שלא בסיוע ישראל משמע דמודי דפסול, ואילו רבינו לא הזכיר בה' תפילין שיסייע ישראל, ושמא י"ל שסמך על מה שאמר כאן בשם ר"ב ורב נטרונאי וכך הם דברי סמ"ג ודברי הגה"מ שיסייע לנכרי עכ"ל הב"י.

(ב) והב"ח כתב וז"ל: כתב הרמב"ם אם הנכרי מעבדו פסול וכו' בפ"א מהלכות תפילין כתב דכל דבר שצריך מעשה לשמו אם יעשה הנכרי פסול שהנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד כדאיתא פ"ב דגיטין [דף כ"ב]. ומ"ש בשם ה"ר ברוך דבישראל עומד ע"ג ומסייעו שרי ה"א בסה"ת סימן קפ"ט דמסייע זה יש בו ממש דנכרי אדעתא דישאל קא עביד עכ"ל. ורצונו לומר דאף ע"ג דבפרק המצניע [דף צ"ג] אסיקנא דמסייע אין בו ממש דהכי אשכחן בדוכתא טובא אפ"ה מסייע זה דמסייעו מעט בתחילת עבודו כשישים העור לתוך הסיד ויאמר אז אני עושה כך לשם ס"ת יש בו ממש ואמרינן דהנכרי גומר כל העיבוד אדעתא דישאל שהיה עושה כך בתחילת העיבוד אבל לכתחילה ודאי אי איכא ישראל שיכול לעבד לא יסמכו על מה שישראל מסייעו מעט בתחילת העיבוד וגומר הנכרי ע"י ולכן כתב הרא"ש שנהגו העם כה"ר ברוך כי אין עבדנים ישראל מצויין בכל המקומות.

מבואר שהסיוע הוא ההכנסה לסיד וההכנסה יכניס הישראל לבד בלי סיוע העכורים. שכתב וז"ל דמסייעו מעט בתחילת עבודו כשישים העור לתוך הסיד וכו' ואמרינן דהנכרי גומר כל העיבוד אדעתא דישראל מבואר שהתחלה עושה הישראל. והב"י ע"כ לא ס"ל שזה הוא הסיוע, דהרי הב"י ס"ל כשהישראל מכניס את העורות אין צורך יותר שהנכרי יעשה על דעת הישראל, וע"כ צ"ל שהסיוע הוא שיעזור מעט בהכנסת העורות עם הנכרי ביחד, ומש"כ הב"י שלא היו הנכרים מניחין לישראל ליתן העורות לתוך הסיד צ"ל שלא הניחו לתת לבד וע"י סיוע הניחו להם. רק שלא מבואר היטב איזה פעולות יש אחרי ההנחה בסיד שהב"ח נחלק על הב"י וגם צ"ע בהכנת הב"י שכתב שמספיק ההנחה לבד גם לדעת הרמב"ם וזה תמוה מאד כמו שהאריך הפנים מאירות להקשות ע"ד הרא"ש.

וז"ל הפנים מאירות בסימן מ"ה ונפלאתי על אדם גדול כמותו. דהא אם עיבד מקצת העור לשמו וכל העור שלא לשמו בודאי פסול דאיך יעלה על דעתו להכשיר זה, ונהי דבישראל אינו צריך לומר אלא בתחילת העיבוד ואף שיעשה אח"כ בשתיקה שפיר דמי משום דכל העושה על דעת ראשונה עושה וכו', אבל גבי גוי דפסול בגט אפילו ישראל עומד על גביו משום דחישנין שאף שמלה אחת יכתוב על דעת ישראל מ"מ דלמא אח"כ ישנה, א"כ דין העיבוד שוה לגט וכי היכי דהתם חישנין שלא יגמור כל תורף הגט כפי שאמר ישראל בתחילה ה"נ בעיבוד, ועוד דאי טעמא דמשום דברגע עושה על דעת ישראל א"כ אם ישראל עומד על גביו ואומר לו על כל מלה ומלה מהגט שיכתוב לשמו היה נמי כשר כתיבת הגוי וזה לא שמענו משום פוסק. עכ"ל.

וביורה דעה סימן רע"א ס"א פסק הרמ"א ואם מעבדן עכורים יסייע הישראל מעט (טור)

ומה שהקשה ב"י וכי אין עבדנים ישראל מצויין מאי הוי הא כיון שא"צ לשמו אלא בתחילת העיבוד יניחם ישראל בתוך הסיד לשמו ואחר כך יעבדם הנכרי וכו' עד כאן לשונו, לאו קושיא היא דדוקא כשישראל הוא מעבד מתחילה עד סוף סגי כשיאמר בתחילת העיבוד אנכי מעבד עורות אלו לשם קדושת ס"ת ותו לא צריך לא דיבור ולא מחשבה שמעבדו לשמה, אבל בגמרה נכרי דאיכא למימר דילמא נכרי כשגמרה מעבדה שלא לשמה במחשבה הילכך לכתחילה אין לגמור העיבוד על ידי נכרי כשאפשר ע"י עבדן ישראל והכי נקטינן דלא כב"י דמיקל אפי' בדאיכא עבדן ישראל דליתא.

ומה שכתב וכן כתב ב"ה דסגי בנכרי כשמעבדה לשמה פירוש דכשיאמר ישראל לנכרי שיעבדנה לשם קדושת ס"ת והנכרי אומר שעל דעת כך שאומר הישראל אליו הוא מעבדה סגי בכך, ומשמע דלכ"ה לא צריך סיוע כלל דמסייע אין בו ממש ולא מעלה ולא מוריד, ולא כתב רבינו וכו"כ ב"ה אלא להוציא מדברי הרמב"ם דפוסל בהכי ולכן הביא תחילה דעת ה"ר ברוך דמכשיר בהכי ובמסייעו קצת וכן כתב ב"ה דסגי כשיאמר לנכרי אף ע"ג דאינו מסייעו, וכן הוא מסקנת הרא"ש וכן כתב רב נטרונאי וכו' ולאפוקי ממ"ש הרמב"ם דפסול, ונראה דודאי האי מסייע דהצריכוהו אינו אלא לכתחילה על צד היותר טוב אבל דיעבד אפי' לא סייעו כלל אלא שאומר לנכרי שיעבדנה לשמה סגי בכך דחלינן דנכרי מעבדה ע"ד ישראל ולא אדעתא דנפשיה קא עביד, שהרי בכולה תלמודא מסייע אין בו ממש ולא מעלה ולא מוריד, אם כן סיוע זה כאן אינו אלא לרווחא דמילתא ואינו מעכב ודלא כב"י דכתב דבלא סיוע פסול דליתא: עכ"ל הב"ח.

ג) ויש לעיין בגדר הסיוע שכתב ספה"ת מה הוא הפעולה שמסייע. והנה בב"ח

נמשך אחריו ממילא השהי' בסיד לשמה, וכ"ה בעלמא דהשהי' נמשך אחר המעשה שבתחילה וע' שאג"א סימן ל"ב. עכ"ל וביאור דבריו, דאין צורך שיעשה את העיבוד עצמו, דאין העיבוד נעשה ע"י, אלא דפעולת העיבוד הוא ההכנסה לסיד למקום שיתעבד, וחלות הלשמה אינו רק על ההכנסה, דבהכנסה עוד לא נעשה שום פעולה של עיבוד רק כל מה שנעשה מאליו ע"י פעולתו כלול בהכנסה הראשונה וגם הלשמה שחשב בהכנסה גורם שכל הפעולה שנעשית נעשית לשמה.

(ח) ולפי"ז ניחא מה שפסקו הפוסקים כהרא"ש היות והרמב"ם לא איירי באופן העיבוד של הרא"ש, דבזמן הרא"ש היה העיבוד הכנסה לסיד, אבל בזמן הרמב"ם במקומו היה העיבוד כמעשה גט, דז"ל הרמב"ם בפ"א מהלכות תפילין הלכה ו' לוקחין עור בהמה או חיה ומעבירין השיער ממנו תחילה, ואח"כ מולחין אותו במלח ואח"כ מעבדין אותו בקמח, ואחר כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצין את העור ומחזקים אותו, ועיין בערוך ערך דוכסוסטוס ובאשכול הלכות ספר תורה אות י"א דמבואר שהיה העיבוד פעולה עם המשך שהיו טחים חומרים על העור שיתכווץ ויתחזק, וא"כ בזמנם העיבוד היה כגט ולכן לא הועיל מה שאמר לעכ"ם לעבד לשמה, רק שלפי"ז יכול להיות שגם הרמב"ם מודה דבעיבוד קצר יועיל מה שאומר לעכ"ם לעשות לשמה, והרא"ש והטור כתבו שהרמב"ם פוסל ע"י עכ"ם ונמשך אחריהם המחבר ויכול להיות שדייקו מלשונו שכתב לפיכך כל דבר שצריך מעשה לשמו אם עשהו הכותי פסול, מדויק שאין שום מצב שהעכ"ם כשר ולכן כתבו שלהרמב"ם פסול. ולכן י"ל שאין הרא"ש נקרא דעת יחיד היות ואין המחלוקת באותו סוג עיבוד. וס"ל לפוסקים דיש לסמוך על הרא"ש היות ולא חלקו עליו יתר

בשם ר"ב) בתחילה כשנותנו לסיד וכו' וכתב הש"ך ס"ק ה' נראה דהאי מסייע דהצריכוהו אינו אלא לכתחילה על צד היותר טוב. אבל בדיעבד אפילו לא סייעו כלל אלא שאומר לעכ"ם שיעבדנו לשמו סגי בכך ודלא כב"י, ומקור דין הש"ך מבואר באריכות בב"ח, וכתב ע"ז פנים מאירות וז"ל נפלאתי איך סמכו להקל במקום שכל הגדולים חולקים על סברא זו וכו' ואם אמנם שאין אני כדאי לחלוק על הרא"ש מ"מ סמכתי יתדות על הגאונים כי רבים המה המסייעים לי כי נראה ברור דהרא"ש הקיל טפי מהר"ב. דלהר"ב שכתב דאם הגוי מעבדן וישראל עומד על גביו ומסייעו מותר, מלשון זה משמע שעומד על גבו מתחילת עיבוד עד סופו בזה התיר הר"ב וכו', ועי"ש שהאריך להביא דעת רוב הראשונים שחולקים על הרא"ש וכתב שם וז"ל וכיון דהרמב"ם והתוספות והמרדכי ואור זרוע וכמה גאונים ס"ל דפסול בגוי אפילו ישראל עומד על גביו, ואפילו אם מסייעו בתחילה אינו ראוי להכשיר, איך אנו סומכים על סברת יחיד נגד רבים בפרט דמסתבר טעמייהו. וכו' עכ"ל.

(ד) ונראה לישב שלא תהיה הלכה זו תמוה להעמיד ההלכה על דעת יחיד, הגם שברא"ש עצמו מבואר שכל ההיתר היות ואין עבדנים ישראלים והיה צורך לחפש צד היתר, אעפ"כ תמוה איך אנו סומכים על סברת יחיד נגד רבים בפרט דמסתבר טעמייהו.

ואפשר לישב לפי איך שביאר הגדולי הקדש בכללים כלל ג' אות ה' וז"ל ונ"ל דידוע סדר העיבוד שנותן עור לסיד ושוהה בו כמה ימים והולך מאליו ונגמר עיבודו, וכשמוציאו אח"כ וגורדו ומחליקו אין זה מגוף העיבוד וכו' ואף דברגז המעשה ליכא עדיין עיבוד מ"מ כבר עשה כל מה שצריך לעשות בזה, וממילא ל"ש להצריך לפרש לשמה רק אנתנה לסיד שזהו המעשה ועי"ז

(לדעת הרא"ש) רק במילה, דבגט לכו"ע לא מועיל ישראל עומד על גבו, היות ונכרי אדעתא דנפשי עביד. ובעיבוד ס"ל להרא"ש שדעת ספה"ת שפעולה קצרה מאד אמרינן שהנכרי עושה על דעת הישראל (ושמא ס"ל להרא"ש שמש"כ שהישראל יסייע אין זה לעכב רק שע"ז יש יותר סברא שהעכ"ם עושה ע"ד ישראל, ואפילו אם נאמר שזה לעיכובא ס"ל להרא"ש דעיקר היתר ספה"ת היות וזה פעולה קצרה) רק שנחלקו מה נקרא פעולה קצרה. דלרא"ש גם מילה נקרא פעולה קצרה אע"פ שכלפי עיבוד נקרא זה פעולה ממושכת, כלפי גט נקרא פעולה זו פעולה קצרה, וספה"ת ס"ל שמילה אין נקרא פעולה קצרה רק ממושכת והיה מקום לפסול נכרי שאין עושה על דעת ישראל, ומה שהתירו למול ע"י נכרי היות ומילה אמרינן סתמא לשמה. והרא"ש ס"ל שגם מילה נקרא פעולה קצרה ומועיל מילה ע"י נכרי היות ועושה על דעת ישראל.

ולפי"ז ניחא מה שפסק המחבר בסימן י"א ס"ב, טוואן נכרי וישראל עומד על גבו ואומר שיעשה לשמן להרמב"ם פסול, להרא"ש כשר ותמיהו על המחבר בדגמ"ר וחידושי רע"א (והרבה אחרונים) דמקור ההיתר הוא מעיבוד. וקשה דהרי שם בעיבוד זה פעולה קצרה ובטויה זה פעולה ארוכה. ולהנ"ל ניחא דכמו במילה אע"פ שאין זה פעולה קצרה כעיבוד ס"ל להרא"ש דשרי בישראל עומד על גבו. ה"ה בטויה שרי. דטויה אין זה פעולה ארוכה כפעולה של גט. ועיין בבאה"ל שם ד"ה וישראל עומד על גביו דימה טויה למילה. ולדידן מוכרחים לחלק בין מילה לעיבוד כמו שהארכנו לעיל.

(ו) באות א' ב' הבאנו דעת הב"י והב"ח כשהניח הישראל העורות לסיד אם מספיק גם לדעת הרמב"ם, הב"י כתב שגם להרמב"ם כשר. והב"ח האריך לחלוק על

הראשונים במפורש. רק שצ"ע להרא"ש שעיבוד נקרא פעולה קצרה עם גם עיבוד בתנאי יועיל ע"י עכו"ם, דהרי כל הסברא היא שפעולה קצרה עושה על דעת ישראל י"ל שזה רק כשאומרים לו לעבד לס"ת אבל כשאומרים לו נוסח ארוך וגם מונח בזה שיכול לעשות לחול שמא נכרי לא עושה על דעת הישראל, ועיין שו"ת זקן אהרן סימן ד' שהבין ברא"ש שמה שאין צריך הרבה לימוד עושה הנכרי אדעת ישראל, א"כ כאן בתנאי שזה נוסח ארוך י"ל שהוי כגט, רק שמסתימת כל הפוסקים משמע שסברת הרא"ש הוא לא על אריכות הידיעה אלא על אריכות הפעולה, ולפי"ז י"ל שאפילו בתנאי יועיל ע"י עכו"ם ובספר בית אהרן כתב שאין מועיל תנאי ע"י עכו"ם וחילק שם אם הישראל סייע ע"ש ועדיין צ"ע, ופשוט שלדעת הרא"ש כל עור ועור בפני עצמו צריך לומר לנכרי ולא מספיק שיאמר לו בתחילה שיכניס את כל העורות והנכרי עובד זמן ממושך, דעל זמן ממושך אין הנכרי עושה על דעת ישראל אלא על דעת עצמו, ועיין באה"ל סימן י"א ס"ב ד"ה וישראל עומד על גבו. ועיין באריכות בספר זקן אהרן שפשוט שעל כל עור בנפרד צריך לומר לנכרי שיעשה לשמה הו"ד לקמן בדין לשמה במכונה.

ובפנים מאירות דייק שהראשונים לא ס"ל כהרא"ש, היות ובמילה תירצו תירוצ' אחר, דלהרא"ש מה שמועיל מילת נכרי היות ואין זה פעולה ממושכת, והראשונים תירצו היות וסתמא לשמה. והנה הפנים מאירות היה יכול להקשות מספר התרומה שחולק על הרא"ש, דגם ספר התרומה סימן קצ"ב כתב הטעם שבמילה מועיל נכרי היות וסתמא לשמה, ועיין גה"ק כלל ג' שהק' קו' זו על הפנים מאירות, וזה ודאי קשה לומר שהרא"ש יחלוק על ספה"ת גם בעיבוד אחר שהביאו. ועיין ברכינו ירוחם שכלל דעת ספה"ת והרא"ש כדיעה אחת.

ונראה דנחלקו הרא"ש וספר התרומה

יום או יומיים, או יוציאם מן המים ויגרר בצד הבשר בתער הבשר והדם, ואז יניחם במים ובסיד עב וטוב, וטרם שיכניסם בסיד ינענע הסיד במקל כדי שיהיה עב, ויאמר בפה לשם קדושת תורת ישראל, לשם תפילין ומזוזות וקמיעין אני מעבד אלו העורות, דלא סגי במחשבה, גם כשיכניסם במים צלולים יאמר ג"כ בפה, כי כל אלו ענינים לצורך עיבוד הם.

וגם עור הרצועות יגרר בתער אחר המים, וינער הסיד והאפר יחד, ויאמר בפה לשם קדושת תורת ישראל, לשם רצועות ובתים ומעברתות ותיתורות של תפילין אני מעבד אלו העורות, ובאותו הסיד יניחם וישהו העורות עד שיפול השיער מאליו, ואם יוציאם קודם שיפול השיער מאליו לא יכתוב בהם כי דפתרא הוא, פי' שלא עובד כל צרכו ופסול וכו'.

וכשיפול השיער מאליו זהו אחר ח' או ט' ימים, אז יוציאם מן הסיד ויסיר השער בתער ואחר כך יחזירם לתוך הסיד, וינער הסיד במקל קודם. ויאמר בפה לשם קדושת תורת ישראל וכו' ואם העורות גדולות צריכות ח' ימים או ו' ימים לעכב בסיד אחר הסרת השער, ואם שליל הוא אז די בג' ימים או ד' ימים וכו'.

ואחר שיוציאם מן הסיד השני אם הגוי הוא הפועל אז יסייע היהודי לפשט העור שיהיה קלף, ויפשט העור לארכה בכל כוחו כדי שיהא הקלף ארוך דיו לכתוב עליו ד' פרשיות של יד בחתיכה אחת וכו' ולאחר שפשט העור אז יקח התער ויוציא המים בב' צדדים של העור בכל יכולתו, ואחר כך יניח את הגוי לפעול כל הצורך ולייבשן, ומאותן עורות של הקלף יקח עור אחד לבתים אם יחפץ, אכן יותר טוב שיעיין תחילה איזה עור טוב לבתים, ואותה העור שיקח לבתים יוציא המים הוא בעצמו קצת ולא כלם כמו בקלף כדי שישאר הסיד בתוכו, אז יהיו הבתים קשים וחזקים מכח הסיד, ולא יניח את הגוי לפעול באותו

הב"י, ובגה"ק בכלל ג' אות ו' כתב ליישב דברי הב"י וז"ל ומהנ"ל נשמע דשפיר כ' ב"י וכשישימים ישראל עצמו בסיד לשמה לכ"ע סגי, דמה שחשש הב"ח שמא יגמור גוי שלא לשמה אין זה חשש על השהי' בסיד, ולחוש שמא יוציאו הגוי מהסיד קודם שנגמר ויחזירם שלא לשמה לא חשינן כולו האי עכ"ל הבין דהן לב"י והן לב"ח פשיטא להו דאם הגוי הוציא העורות לפני גמר העיבוד והכניסם בחזרה שלא לשמה פסול, וכל מה שנחלקו הב"י והב"ח, דהב"י לא חושש שמא יוציא העכ"ם והב"ח חושש, ובמקדש מעט סימן רע"א אות ט"ו. פסק דאם הוציא הגוי והחזירם לסיד לגמור לכ"ע פסול דגוי עביד עד"נ, והמעיין בב"ח הובא לעיל באות ב' יראה שקשה להסביר הסבר זה, וגם בב"י המובא באות א' קשה להסביר הסבר הנ"ל היות והב"י כתב שם וז"ל כיון שא"צ לשמו אלא בתחילת העיבוד יניחן ישראל תוך הסיד לשמה ואח"כ יעבדם הנכרי והוו מעובדים לשמה. מבואר דאחר ההנחה שלו ממשיך הנכרי לעבד ולפי' הגה"ק אין שום פעולה של עיבוד אחר ההכנסה, ויש להאריך באופן העיבוד כדי להבין את מחלוקת הב"י והב"ח.

עיבוד העור ע"י סיד

(ז) בספר תקון תפילין (המודפס בספר ברוך שאמר) האריך לבאר את סדר העיבוד וז"ל תחילה יקח עורות של עגל לעשות מהם קלפים, ועורות לרצועות וכו' ואז ישים העורות במים צלולים לבד ולא בסיד. כי לא יהיה עור יבש טוב לבתים ולא קלפים טובים כלל, אם לא שישים העורות במים צלולים לכל הפחות יום או יומיים או לפי מה שהעור יבש. וכשישימים אותם במים אז יאמר לשם קדושת תורת ישראל לשם תפילין ומזוזות וקמיעין אני משים אלו העורות במים, ולאחר ששרו העורות במים

דפתרא כבמג"א ל"ב ט' ואח"ז אין לשמה מעכב ע"ל ס"ק כ"א, ובס"ק כ"א כתב וז"ל בברוך שאמר הובא י"א דגם לפשט העור כשמוציאן מהעיבוד יעשה לשמה וע' גה"ק ס"ק י', ושם ביארתי דמ"ש הבנ"י לפסול שרטוט שלא לשמה אין להחמיר כן כשכבר נכתב ולהביא על ידי זה כתבי הקודש לגניזה, ושאר תיקונים שאחר עיבוד לכתחילה יעשה לשמה, ואם כבר נעשו שלא לשמה אין למנוע מלכתוב על קלף זה כיון שגוף העיבוד היה לשמה כראוי, וגרירת הדוכסוסטוס כתב ד"ק ס"ג דמעכב בו לשמה ואינו נלע"ד כמ"ש בהגה"ה עכ"ל הרי שדימה הכנסת העור פעם שניה לסיד כיתר התיקונים. ולפי המבואר לעיל יש לחלק. דיתר התיקונים אינו בעיבוד עצמו, משא"כ הכנסה השניה הרי הוא לצורך העיבוד הרי בזה י"ל דלכו"ע צריך לשמה, ולכן הגיה הברוך שאמר רק על שרטוט והוצאת המים, אבל על ההכנסה פעם שניה לסיד לשמה לא הגיה ע"כ מודה שהכנסה פעם השניה צריך לשמה, ובמתות י"ל שלכו"ע צריך לשמה כמ"ל.

עיבוד עור לדפתרא לשמה, אם מספיק

(ח) בנוב"י תנינא סימן קע"ה דן בהכנים ישראל העורות במים ואפר. ולא הוכנס לסיד ע"י ישראל רק ע"י נכרי. וז"ל סבור הייתי שדברים אחרים הצריכים למלאכת העיבוד ודאי היה במי השריה כמו אפר ושאר דברים חריפים אך על הסיד היה ספק והיה פשוט בעיני להכשיר, כי פעולת הסיד הוא רק שלא נקרא דפתרא כ"י בלא סיד ובלי עפצים קרוי דפתרא וכדאמרינן במגלה י"ט ע"א דפתרא דמלית וקמיה ולא עפין, וכתבו התוס' שם דסיד שלנו מהני כמו עפצים ע"ש וא"כ בלא סיד אף שקרוי דפתרא מ"מ מעובד הוא, ותדע שהרי המרדכי בה"ק הביאו הב"י ביו"ד סימן רע"א כתב בשם ר"ת שיכול להיות דס"ת

העור כלל יותר אלא יניחנו לייבש וכו' עכ"ל.

ובהגהות ברוך שאמר כתב באות י"א דווקא עיבוד בעי לשמה, אבל תקון הקלף והשרטוט אין צריך לשמה ויכול הגוי לעשותן עכ"ל המרדכי. ועל מש"כ התקון תפילין שלא יניח לגוי להוציא המים כתב באות י"ב וז"ל ונ"ל דלית ביה נפקותא אם יוציא הגוי המים בעצמו או היהודי עכ"ה עכ"ל. ויש לעיין במה נחלקו התקון תפילין והברוך שאמר. דמהתקון תפילין משמע שכל תקון העור צריך להעשות ע"י הישראל אפילו המתות ובברוך שאמר כתב שרק העיבוד צריך ע"י הישראל. (ושמא המתות גם הברוך שאמר מודה שצריך סיוע ישראל, דידוע שע"י המתות נמתחים הסיכים ונעשה מעין גמר אריגה. ועי"ז נתכוין העור היטב) ולכאורה בהכנסת העור למים מודה הברוך שאמר שצריך להניח לשמה דהרי לא הגיה בדברי התקון תפילין, ושמא ההכנסה למים גם לתקון תפילין הוא רק חומרא דכתב. וז"ל גם כשיכניסם במים צלולים יאמר ג"כ בפה כי כל אלו ענינים לצורך עיבוד עכ"ל הרי מבואר שאין זה העיבוד אלא צורך העיבוד ושמא היות זה צורך העיבוד צריך לכתחילה לומר בפה, ומשמע מדבריו שבכל העיבוד צריך לומר בפה, ואפילו אחר שנפלו השערות ומכנים פעם שניה צריך להכניס ולומר לשמה היות והוא מתהליך העיבוד שכתב וז"ל וכשיפול השער וכו' ואח"כ יחזירם לתוך הסיד, וינער הסיד במקל קודם ויאמר בפה וכו' ולכאורה זה לעיכובא דזה חלק מהעיבוד יותר מהוצאת המים, ובהכנסה לסיד פעם שניה לא הגיה הברוך שאמר כלום וי"ל שבזה מודה לתקון תפילין שצריך להכניס לשמה היות והוא חלק מהעיבוד כמ"ל.

ובמקדש מעט סימן רע"א ס"ק ז' כתב שאחר נפילת השערות שמכנים. מש"כ תקון תפילין שצריך להכניס לשמה זה רק למצוה, דבהגיע לנפילת שערות יצא מגדר

כשר ע"ג דיפתרא בדיעבד והרי ודאי דעיבוד בעי ר"ת אפילו דיעבד א"ו דגם דיפתרא מעובד הוא, וכיון שכן עיקר העיבוד נעשה ע"י יהודי לשמו והאינו יהודי שנותן סיד לבדו עשה פעולה ששוב יהיה נקרא גויל וקלף והיכן מצינו שיצטרך זה לשמה עכ"ל, מבואר בדבריו דהעיבוד נקרא דיפתרא וכל מה שעושה מדפתרא אינו לצורך העיבוד אלא לשם גויל וקלף שאינם נקראים רק ע"י עפצים ולדין גויל וקלף אין צורך לשמה כמו שאין צורך לשמה בשרטוט.

ובמקדש מעט האריך לחלוק על הנוב"י מב' סיבות א' דבחסרון סיד לא רק שלא נעשה גויל וקלף אלא גם חיפא לא נקרא עיין מק"מ סימן רע"א ס"ק כ"ד ובגה"ק ס"ק ז', ועל עצם חדושו שמספיק לשמה כשעשה דפתרא, כתב בגה"ק ס"ק ז' וז"ל ולענ"ד להפוסלים מקצת עיבוד שלא לשמה כבמק"מ ס"ק ח"י פסול בזה לדקיי"ל דדפתרא פסול לס"ת, שעיקר גמר העיבוד ליעשות קלף נמי בעי לשמה, וכמו דלא סגי בעיבוד חיפה לשמה והגמר שלא לשמה אף דגם חיפה שהוא מליח מן עיבוד הוא כמבואר בשבת ע"ה וכו', הבין בנוב"י שהתיר גם חלק מהעיבוד לשמה. ובאמת שקשה לומר שהנוב"י ס"ל שגמר העיבוד הוא דיפתרא, דמסתבר שהוא דרגות במין העיבוד, וגם בחזון איש או"ח סימן ר' ס"ק י' ד"ה ובנוב"י, תמה וז"ל והדברים צ"ע דנראה דעבודה הגומרת את ההכשר היא עיקר עבודה וצריך לשמה וכל שנעשה קלף שלא לשמה לאו כלום הוא עכ"ל. וכדי לישב דעת הנוב"י יש להקדים בחיוב לשמה שצריך לחשוב בעיבוד העור.

ולפי הנ"ל יתבאר הייטב שיטת הנוב"י, דס"ל שעיבוד של דיפתרא הוא עיבוד חשוב היות ולר"ת אפשר לכתוב ס"ת על דיפתרא ע"כ הוא מעובד מספיק לכתובה, ונהי שלהלכה נקטינן שאין עיבוד זה מספיק לס"ת, עכ"פ לענין פעולה חשובה נחשב דיפתרא עיבוד חשוב לענין הזמנה. ונראה דהחולקים על הנוב"י ס"ל היות ואין פעולה

במקדש מעט האריך לחלוק על הנוב"י מב' סיבות א' דבחסרון סיד לא רק שלא נעשה גויל וקלף אלא גם חיפא לא נקרא עיין מק"מ סימן רע"א ס"ק כ"ד ובגה"ק ס"ק ז', ועל עצם חדושו שמספיק לשמה כשעשה דפתרא, כתב בגה"ק ס"ק ז' וז"ל ולענ"ד להפוסלים מקצת עיבוד שלא לשמה כבמק"מ ס"ק ח"י פסול בזה לדקיי"ל דדפתרא פסול לס"ת, שעיקר גמר העיבוד ליעשות קלף נמי בעי לשמה, וכמו דלא סגי בעיבוד חיפה לשמה והגמר שלא לשמה אף דגם חיפה שהוא מליח מן עיבוד הוא כמבואר בשבת ע"ה וכו', הבין בנוב"י שהתיר גם חלק מהעיבוד לשמה. ובאמת שקשה לומר שהנוב"י ס"ל שגמר העיבוד הוא דיפתרא, דמסתבר שהוא דרגות במין העיבוד, וגם בחזון איש או"ח סימן ר' ס"ק י' ד"ה ובנוב"י, תמה וז"ל והדברים צ"ע דנראה דעבודה הגומרת את ההכשר היא עיקר עבודה וצריך לשמה וכל שנעשה קלף שלא לשמה לאו כלום הוא עכ"ל. וכדי לישב דעת הנוב"י יש להקדים בחיוב לשמה שצריך לחשוב בעיבוד העור.

ובמקדש מעט האריך לחלוק על הנוב"י מב' סיבות א' דבחסרון סיד לא רק שלא נעשה גויל וקלף אלא גם חיפא לא נקרא עיין מק"מ סימן רע"א ס"ק כ"ד ובגה"ק ס"ק ז', ועל עצם חדושו שמספיק לשמה כשעשה דפתרא, כתב בגה"ק ס"ק ז' וז"ל ולענ"ד להפוסלים מקצת עיבוד שלא לשמה כבמק"מ ס"ק ח"י פסול בזה לדקיי"ל דדפתרא פסול לס"ת, שעיקר גמר העיבוד ליעשות קלף נמי בעי לשמה, וכמו דלא סגי בעיבוד חיפה לשמה והגמר שלא לשמה אף דגם חיפה שהוא מליח מן עיבוד הוא כמבואר בשבת ע"ה וכו', הבין בנוב"י שהתיר גם חלק מהעיבוד לשמה. ובאמת שקשה לומר שהנוב"י ס"ל שגמר העיבוד הוא דיפתרא, דמסתבר שהוא דרגות במין העיבוד, וגם בחזון איש או"ח סימן ר' ס"ק י' ד"ה ובנוב"י, תמה וז"ל והדברים צ"ע דנראה דעבודה הגומרת את ההכשר היא עיקר עבודה וצריך לשמה וכל שנעשה קלף שלא לשמה לאו כלום הוא עכ"ל. וכדי לישב דעת הנוב"י יש להקדים בחיוב לשמה שצריך לחשוב בעיבוד העור.

Ⓜ גיטין מ"ה ע"ב תוס' ד"ה עד שיעבדם לשמן וכו' וז"ל אלא מפרש ר"ת דאב"י כרבנן דלא בעי עיבוד לשמן דסגי בשאר הזמנות שמתקנין הקלפים ומשרטטין אותם לשמן כיון דהזמנה מילתא היא, ורבא

ותמהנו באות ג' מה פעולה שייך אחר ההכנסה, ולפי"ז ניתא דהכונה על הפעולה השניה של ההכנסה לסיד דס"ל להב"י שפעולה זו אין צריך לשמה.

וביותר נראה לומר דגם הב"י מודה שזה חלק מהעיבוד, רק היות והעור מעובד וצריך לרכך ולהלבין העור, ס"ל להב"י דהוי כקרבנות שאמרינן סתמא לשמה היות והפעולה נמשכת לעצמותו כמו שהארכנו לעיל. א"כ ה"ה היות ועיקר העיבוד נעשה לשמה הרי מה שמרכך ומלבין הוא בשביל לרכך העור למה שהוא מעובד, והיות ויסוד העיבוד נעשה לשמה אמרינן שהריכוך וההלבנה ג"כ סתמא נעשים למטרה שמה שעובדו מתחילה. ולפי הגדרה זו ניתא מדוע העיבוד נקרא פעולה קצרה להרא"ש הרי צריך אח"כ עוד הפעם להכניס העורות לסיד והרי אז אין הישראל נמצא על ידו, ונראה דס"ל להרא"ש היות ויסוד העיבוד נעשה לשמה הרי אח"כ עושה העכו"ם סתמא למה שהעור מעובד (ועיין לקמן שדחינו סברא זו).

יא) והנה כל המבואר לעיל צריך לומר שהעכו"ם הכניס העור בתחילה ועד לנשירת השערות לא הוציאו העורות מהשריה, וכל הנדון הוא על ההכנסה אחר נשירת השערות. ויתבאר אי"ה שכל מה שדנו האחרונים אם בגמר העיבוד ג"כ מועיל לשמה כונתם על הפעולה השניה, רק שלכאורה יש לדון אם לא היו רגילים להוציא באמצע לראות אם העור קיבל את הסיד כראוי, וכן יש לדון אם שקע הסיד אם לא הוציאו את העורות כדי לערבב את הסיד. ואם נחשוש להוצאה לפני גמר העיבוד הראשון א"כ איך מועיל לתת לעכו"ם לעבד הרי בפעם הב' הישראל לא נמצא סמוך לעכו"ם ונכרי עושה אדעתא דנפשי', ולא שייך בזה סברת הרא"ש דהרי הישראל לא מלמדו.

וגם יש לדון על כל היסוד שביארנו

מתחלקת לחצאים וכלפי ס"ת העיבוד של דפתרא אינו עיבוד גמור ולכן לא נקרא שעשה פעולה חשובה היות ועשה חצי פעולה.

מחלוקת הב"י והב"ח

בהכנים הישראל לסיד לשמה

י) לפי"ז יתבאר הייטב במה נחלקו הב"י והב"ח, דמחקון תפילין משמע שעד שנפלים השערות מהעור לא עושה שום פעולה (דפירט שם כל הפרטים אפילו מה שלא נוגע להלכה, ואם היה רגילות לפעמים להוציא היה מורה להחזיר ע"י ישראל לשמה. וכתב שם שאם הוציא לפני"כ הוי דיפתרא ונפסל ולא כתב שיתחזור בחזרה ולשמה ע"כ שלא היו רגילים להוציא ולהכניס) ונראה לפי איך שהגדירו את ב' הפעולות, דהכנסה ראשונה לסיד היא מפרקת את השערות ופותחת את מערכת הסיבים של העור, והפעולה השניה היא לשם ריכוך והלבנה. ונחלקו הב"י והב"ח, דהב"י ס"ל שאחרי הפעולה הראשונה נקרא כבר קלף מעובד היות והעור יצא מגדר דיפתרא ומצד העיבוד העור מעובד רק שאינו מוכן עוד לכתיבה, וס"ל לב"י שיתר הפעולות בעיבוד הם כמו גרידת השער והדוכסוסטוס או כמו שרטוט שאינו חלק מהעיבוד, והיות ונעשה כבר הפעולה החשובה של העיבוד אין צורך יותר לשמה. והב"ח ס"ל היות ואין זה גמר העיבוד שיהיה ראוי לכתיבה דעור שאינו רך ואינו גמיש אין כותבים עליו א"כ הרי כל זמן שלא גמר את פעולת העיבוד הרי זה חסר מפעולת העיבוד, וכשגומר את הפעולה השניה שלא לשמה הרי זה כעשה רק עור דיפתרא לשמה ונפסל היות ולא גמר את העיבוד לשמה.

ולפי"ז יתבאר הייטב מש"כ הפנים מאירות שצריך לשמה במשך כל העיבוד דס"ל כהב"ח שהכל נכלל בכלל העיבוד, וגם מש"כ הב"י ואח"כ יעבדם הנכרי

העיבוד השני, ולפי"ז נחא דבגמר העיבוד לשמה נוטה הבאה"ל להיתר בסי' ל"ב ס"ט ד"ה להרמב"ם וכו', ובצביעה ע"ג צביעה בסימן ל"ג ס"ד חוכך שם המ"ב והבאה"ל להחמיר).

יב) ובספר הלכות סת"ם הלכות תפילין פכ"א העתיק מספר מלאכת שמים אופן העיבוד וז"ל בשערי אמת ג'. ונותנים אותם אח"כ במים מעורבין בסיד מעורב הייטב ונקרא אשער ויונחו שם ד' שבועות תמיד. וצריך שיהיה הסיד משך זה הזמן מעורב יפה במים ויראה שלא ירד מטה מטה אל השוליים, וצריכין להשגיח שיהיה כל עור בולע מסיד ועל כל ארכו ורוחבו צמיד. בתוך הימים שמונחים באשער הזה יוציאם ויראה אם הסיד על פני כל העור יחזה, אחר עבור ד' שבועות, העורות מן האשער יוצאות ולהקשות אותן באות, וזה מעשיהו, מניחין העור על דף אשר שאבכוים נקרא. ובכלי הנקרא שאבאיוזען יגרד שערה, ואח"כ מניחין העורות הנגררים במי סיד חריף דקה. ושעה או ב' משפשפם בו בחזקה, ובתפארת אריה כתב שם, ואח"כ נותנים אל מי הסיד ויונחו שם במשך ט"ו ימים בענין שיבדוק אותם ויראה אם השערות נופלים, הרי מבואר שהדרך הוא להוציא העורות לראות אם כבר נפלו השערות וא"כ לכאורה לא הרווחנו במה שהוכנס העורות ע"י העכו"ם וישראל עומד על גביו היות ואח"כ יוציאם העכו"ם ויכניסם שלא לשמה, ושמה הדרך להוציא כבר בסוף ואז מצד הדין העור כבר מעובד אפילו שלא נפלו השערות כמו שהאריך בספר משיבת נפש סימן ד' הובא במקדש מעט סימן רע"א ס"ק ז', ובמק"מ נשאר בצ"ע וגם במשנה ברורה סימן ל"ב ס"ק כ"ג הביא דבריו בשם י"א דלאחר ד' ימים שהוציא העורות כשר. וממילא ע"ז אין לחשוש שיוציא לפנ"כ. רק שאין זה ברור דכל סברת המשיבת נפש הוא היות והעור

בדברי הב"י שעיקר העיבוד הוא העיבוד הראשון, לפי איך שיתבאר לקמן שברצונות שמבטלים את עיבוד הסיד לא מועיל הלשמה של עיבוד הסיד לעיבוד הכרום היות ולא נשאר מעיבוד הסיד. לכאורה יש מקום לומר היות ועיבוד הסיד הראשון בקלף מיועד בעיקרו לשם הורדת השער, ואילו עיבוד השני נותן לו את איכותו ולבגוניתו, (לכן בסיד הראשון לא מקפידים שיהיה הסיד נקי ולכן ואף שהוא צהבהב קצת ג"כ לא מפריע. רק שבסיד השני מקפידים שיהיה נקי ולכן) א"כ הסיד השני דוחה מהסיד הראשון ונכנס במקומו, ולכאורה פנים חדשות באו לכאן, ועיקר העיבוד שנשאר בפנים הוא מהעיבוד השני, ואפילו אם נשאר מהסיד הראשון אם לא ישאר מהסיד שנכנס בפעם שניה יתבטל העיבוד, א"כ לכאורה יש מקום לומר שלא מספיק הלשמה בעיבוד הראשון היות ועיקר יסוד העיבוד שנמצא הוא מהעיבוד השני והעיבוד השני הרי לא נעשה לשמה. רק שיש לדחות היות ואין מציאות של זמן שהעור לא מעובד והיות והעור מעובד לשמה הרי הסיד השני מתבטל למטרה שהיה מעובד בתחילה. רק שעדיין צ"ע היות ועיקר מטרת הסיד הראשון הוא לשם הורדת השיער, ועיקר העיבוד שנשאר הוא העיבוד השני יש לעיין אם הלשמה שמטרתו להורדת שיער ולא לשם העיבוד יועיל לעיקר העיבוד ועדיין צריך עיון. (וכשהעיבוד הראשון היה שלא לשמה והשני לשמה יש מקום לומר שמועיל העיבוד השני היות ועיקר מה שהעור מעובד הוא ע"י שהסיד השני הלבין את העור ורככו כמ"ל, ועיבוד זה יש לו חשיבות יותר מצביעה שצובע על רצונות שנצבעו שלא לשמה, דשם הצבע הראשון נשאר והצבע העליון בטל לתחתון והיות והצבע התחתון שלא לשמה לא חל על העליון שם צביעה לשמה. משא"כ בעיבוד עיקר העיבוד שהעור הוא מעובד הוא ע"י

הראשונה. דע"י שהעור היה חוץ לסיד נפקע הפעולה הראשונה. שנעשתה לשמה ולכן להרמב"ם ודאי נפסל שמכניס העכו"ם בחזרה אמרינן שלא מכניס לשמה אלא אדעתא דנפשי' קעבד.

ומה שהתיר הרא"ש הוא היות וזה פעולה קצרה, ולכאורה יש כאן פעולה ארוכה שמוציא העור ובודקו ומכניס. ונראה לבאר דבריו דנהי שדבר שיש לו משך זמן נפסל ע"י עכו"ם. בהוצאת העורות והכנסתם אין לפסול, דהרי בתחילה שהכניס העורות הכניס לשמה וביטל דעתו לישראל. ומה שמוציא אח"כ אינו לצורך עיבוד חדש אלא לבדוק את הפעולה הראשונה אם עשתה את המטרה, או שהסיד לא ישקע ושהמטרה הראשונה תמשיך א"כ אין מסיח דעת מהפעולה הראשונה, והגם שמצד הלשמה יש כאן חיסרון היות ואין הלשמה הראשון חל על מה שיכניס אח"כ, אבל בזה ס"ל להרא"ש היות ואין כאן היסח הדעת מהפעולה הראשונה אמרינן שגם בעכו"ם אומרים שמה שמכניס פעם שניה הוא על דעת הראשונה הוא מכניס, ומתכוין גם בהכנסה השניה לשם ס"ת. ואע"פ שבעכו"ם לא אומרים שעושה על דעת הראשונה כמבואר בגה"ק סימן רע"א ס"ק ד'. בזה י"ל שמוכח מצד הפעולה שעושה על דעת הראשונה וגם בעכו"ם אומרים. והוא מעין סתמא לשמה שבעכו"ם לא נפסל ודו"ק הייטב.

ולכן ס"ל להב"ח שלכתחילה ודאי אין לסמוך על העכו"ם בחזרת העורות וצריך לחשוש לדעת הרמב"ם שגם ההכנסה אחר הבדיקה תיעשה ע"י ישראל, רק כשאין ישראל מצוי יש להכשיר בדיעבד ע"י נכרי, ודוקא הנכרי שהכניס בפעם ראשונה לשמה יש היתר לתת לו להכניס אחרי הבדיקה היות ומכניס על דעת הראשונה, אבל אם יש לו פועל נוסף ופועל זה מכניס אין שום היתר. היות ופועל זה עושה על דעת עצמו. עיין במפתח העינים.

היה בסיד והגיע לכל המקומות בזה אין להקפיד על השער, אבל הם הרי חששו שהעור לא כוסה הייטב בסיד או שנתקפל ולא קבל את הסיד ולפי"ז העור עוד לפני גמר העיבוד.

יג) לכן נראה לבאר את מחלוקת הב"ח הב"ח באופן אחר, דהנה פעולת העיבוד הוא שהעור נמצא בתוך הסיד ומתעבד ובוזה אין שום סיוע מהנכרי, ומה שהנכרי עושה אינו פועל בעיבוד אלא שבאמצע מוציא את העור לראות אם הוא כבר מעובד או שיש דבר הגורם המפריע לסיד להכנס, וכן לערבב את הסיד שלא ישקע, ונראה דהב"ח הבין היות ועיקר העיבוד נעשה מאליו ע"י ההכנסה הראשונה, אין בהוצאת העור מהסיד היסח הדעת מהפעולה הראשונה שנעשתה בעור, דהרי אח"כ מכניס הנכרי לאותו מקום שהכניסו בתחילה, ונעבד באותו עיבוד שהוכנס לשם, והיות וההכנסה הראשונה היתה לשמה לא נפקע הלשמה ע"י ההוצאה, וביתר ביאור נראה לבאר דהרי כשמכניס העור לסיד פועל שכל הפעולה שתעשה יהיה לשמה, וכשהנכרי מוציא העור הרי אין כונתו לבטל את הפעולה הראשונה, ובשעת ההוצאה הרי המצב בעור הוא מצב של עיבוד ומסוגל לעיבוד, והנכרי כשמוציא אינו מוציאו לשנות ממה שנעשה רק לבדוק את העור או לערבב את הסיד שלא ישקע, ואח"כ מכניס העור לאותו מטרה שלשם כך הוכנס העור א"כ אין כאן שום היסח הדעת, וגם לרמב"ם אין לפסול היות ואין העכו"ם מבטל את הפעולה הראשונה שנעשתה לשמה. אלא שמוציא העור ע"מ להחזיר העור לאותו מטרה שהוכנס בתחילה.

והב"ח ס"ל היות והעור יצא מהסיד הרי נתבטלה הפעולה הראשונה שנעשתה בעור, וא"כ אע"פ שאין כאן היסח הדעת מהעיבוד היות ומחזיר את העור למקומו אעפ"כ במציאות אין כאן המשכיות מהפעולה

אמירה ליתר הפועלים

(יד) וז"ל הבני"ץ סימן רע"א ס"א והנותנים עורות לבעל הבית ויש לו פועלים שמעבדין ובעה"ב אינו מסייען ואינו מודיע לפועלים שהם לספר תורה צ"ע דלא שייך כאן על דעת הישראל עביד שאין יודעין כלל שהם לספר תורה, לכן יראה הסופר כשנותן עורות לעבד יסייע בתחלת העבוד שיאמר לגוי המתעסק בעבודו שהם לספר תורה, ובמלאכת שמים הבין בדבריו שצריך לומר לכל הפועלים וז"ל בחכמה כלל ג' סעיף ו', אם יש להאומן פועלים העוסקים במלאכת העיבוד לא די שיאמר הישראל העוסק בנתינת העורות להמי סיד להאומן לבדו שיעבד עורות אלו לשם ספר תורה וכו' אלא גם הפועלים יעמדו אצלו בשעת נתינת העורות להמי סיד ובשעת הדיבור הנ"ל, וגם להם יהיה הדבור שיעבדו העורות ההם לשם ספר תורה. וביאר את דבריו בבניה ס"ק ו' וז"ל עיין ספר בני יונה בזה, ולפי מה שהוכחנו לעיל דהעיקר הוא שיעשה תחלת העבוד לשמה ואז הגמר נמשך בתריה וא"כ אם הפועלים אינם שומעים בתחלת העבוד שיהיה לשמה איך שייך לומר שסוף מלאכתם יגמר בתר ההתחלה לשמה, לכן ודאי מן הצורך הוא שגם הפועלים יהיו שם בתחלת העיבוד. ושגם אליהם יוסב הדבור הנצרך לעשותו מעובד לשמה עכ"ל. ולכאורה כשעושה על תנאי צריך להסביר לכל הפועלים שעושה על תנאי דאם לא כן כשיעשו לשמה יתבטל התנאי, וצ"ע אם שייך ע"ז שיוכרו התנאי, ושמא שייך ע"ז ע"ד הראשונה, היות ואין רצונם לעשות פעולה חדשה רק להמשיך את הפעולה הראשונה כמ"ל וצ"ע.

וכעין זה כתב בקה"ס סימן ב' בלשה"ס ס"ק ו' וז"ל ולפענ"ד ג"ל דס"ל להרא"ש דהא דסגי בתחלת העיבוד לשמה זהו רק כשזה המתחיל העיבוד גמר כל העיבוד בזה אמרינן דכל העבודות בתר העבודה הראשונה גירי וכל העבודות שהוא עושה

על דעת העבודה הראשונה הוא עושה, אבל אם אחד עושה תחלת עבודה אחת לשמה, ואח"כ בא אדם אחר וגמר שאר העבודות בסתם בכה"ג לא אמרינן דבתר העבודה הראשונה גירי דפנים חדשות באו לכאן וכו'.

וכתב שם בלשה"ס וז"ל ולפי"ז יצא לנו לכאורה דבר חדש דאם הישראל לבדו מניח את העורות לתוך הסיד גרע טפי מאילו הניחן הגוי לבדו, והמג"א בס"י ל"ב ס"ק י"ג כתב בשם הג"מ דאם נותנו מתחלה בעיבוד לשם קדושה מניח את העכו"ם להוציא לתקנו וא"צ לסייע עוד וע"ש בלבושי שרד וצ"ע, עכ"ל. הבין שהעכו"ם עושה אח"כ בלי שהישראל יצוה לו לעשות לשמה, ולכאורה פשוט שצריך לומר לו לעשות לשמה. ובזה אמרינן היות והישראל הכניס העורות לשמה וצוה להעכו"ם להמשיך לשמה בזה יש לתלות שהעכו"ם עושה על דעת הישראל היות ואינו מסיח דעת מהפעולה הראשונה ורצונו לתקן את הפעולה הראשונה וכמבואר לעיל באריכות ודו"ק הייטב.

(טו) כתב הפמ"ג בסימן ל"ב א"א ס"ק י"א וז"ל, וישראל עומד על גביו בעינן בהכרח שיוציא הישראל בשפתיו דבמחשבת ישראל וודאי לא מהני לעכו"ם, ואפילו אומר בפה כל שעומד מרחוק ואין מלמדו לא מהני וכו' וכן סייעו קצת בסוף העיבוד ולא אמר כלל לעכו"ם לא מהני דמסייע לחוד אין בו ממש, אבל אם בתחלה נותן הישראל העורות בסיד ואומר לשם תפילין נותנו אפשר אפילו אין אומר לעכו"ם די וצ"ע וכו' וברע"א ב"י וב"ח אי נותן ישראל עורות בעיבוד ולא אמר לעכו"ם כלום משמע מב"ת דאסור דעכו"ם אדעתיה עביד אי לא אמר ליה ישראל כלום עכ"ל, מבואר מדבריו דהב"ח ס"ל דאדעתיה דנפשיה קא עביד. אבל הב"י ע"כ ס"ל דאדעתא דישאל עביד, דאם א"צ לגמרי

גמר. אלא חילק בין עיבוד לטויה שרק בעיבוד התיר הרא"ש ולא בטויה, וז"ל ולדעתי אין הנידון דומה דבדטויה אין מתחלת הטויה כוללת כל הטויה, וכל הטויה כלה צריכה לשמה, אבל עיבוד התחלת העיבוד ממשיך אחריו כל העיבוד וכו' והמ"ב הבין בנוב"י שמספיק הלשמה של הישראל בתחלה. ולכאורה אפילו שהעכו"ם לא יודע שהישראל הכניס לשם ס"ת וזה תמוה כמו שהאריך בגה"ק כלל ג' דמה מועיל מה שחשב הישראל לשמה אחרי שהופסק העיבוד ע"י העכו"ם, ויש קודם לבאר דברי הנוב"י שחילק בין ההכנסה למים לשמה ע"י ישראל ונגמר ע"י עכו"ם ובין ההכנסה לסיד ע"י ישראל.

(טז) עיין במבוא לשער כתנות עור אות ג' הבאנו דברי הנוב"י באריכות ומבואר בדבריו דההכנסה למים ע"י ישראל לא מספיק הגם שהוא הכנה לעיבוד, אעפ"כ אין זה נקרא התחלת העיבוד. וביותר מבואר בנוב"י דאין זה נקרא התחלה שנאמר דהעכו"ם ממשיך לדעת הישראל, וא"כ צ"ב מדוע בהכניס ישראל לסיד מספיק שהעכו"ם גומר הרי ג"כ לא נגמר העיבוד. ואם ההיתר היות והותחל ע"י ישראל לשם עיבוד אמרינן שהעכו"ם גומר לדעת הישראל א"כ גם בהכנסה למים נאמר סברא זו. ושמה הנוב"י ס"ל שמספיק שרק ההכנסה לסיד ייעשה לשמה ולא גמר העיבוד, וזה אינו דהרי דן שם שמספיק דיפתרא לשמה אבל פחות מדיפתרא גם הנוב"י מודה שלא מספיק, ותחילת ההכנסה הרי הוא פחות מחיפה ואיך יועיל מה שעשה פעולה קטנה זו לשמה, ובגדולי הקדש כלל ג' האריך לישב דעת הנוב"י.

(יז) וז"ל באות ה' ונוב"י תנינ' סי' קע"ה אסבר חילוק הרא"ש דעיבוד התחלתו ממשיך אחריו כולו. אבל בגט כל כתיבת התורף בעי לשמה. ותמה אב"י בא"ח סי'

לשמה היה צריך להדגיש שנחלקו אם צריך הגמר לשמה דהב"י ס"ל שא"צ לגמור לשמה היות והתחיל לשמה והב"ח ס"ל דצריך לשמה, וממילא נבין כשלא אמר לעכו"ם לעשות לשמה נפסל היות ואדעתא דנפשי' קא עבד. אלא ע"כ שהפמ"ג איירי שהנכרי יודע שהישראל מעבד לשם ס"ת וע"ז נחלקו הב"י והב"ח דהב"י ס"ל היות ועיקר מעשה העיבוד נעשה ע"י הישראל והנכרי יודע למה הישראל מעבד בזה ס"ל להב"י שאמרינן שהעכו"ם לא משנה ממה שנתכוין הישראל ועושה על דעת הישראל, והב"ח ס"ל שגם הגמר צריך להודיע לעכו"ם שיעשה לשמה.

וז"ל הבני יונה בסימן רע"א ס"א ואולי כשרואים הפועלים סימנים שבהם ששייכים לישראל יודעים שהם לס"ת שיודעים שא"צ לישראל כ"א לס"ת. או י"ל שאדעתא דבעה"ב הוא עושה, וצ"ע דהרי חזינו דלא סמכינן שעושה גוי על דעת ישראל כ"א אי פירש לו בהדיא בפיו כמ"ש עכ"ל. ולהמ"ל נראה דהב"י ס"ל כשהישראל מניח העורות והוא עושה את עיקר פעולת העיבוד בזה ס"ל הב"י שהגוי גומר לשם מה שהונח כמו שהארכנו באות י"ג וזה דוקא שידע שהישראל מניח העורות לשם ספר תורה בזה אמרינן שהעכו"ם גומר סתמא לשמה. והב"ח פליג על הב"י וס"ל שגם בגמר העיבוד צריך לומר בפירוש לעכו"ם, והפמ"ג בתחילה נסתפק וכנראה עוד לא דן שבוה נחלקו הב"ח והב"י ואח"כ סיים שבוה נחלקו הב"י והב"ח, וכך נראה שהבין המ"ב בסימן ל"ב ס"ק כ"ט, ולפי זה הפוסקים שחששו לדעת הב"ח יש מקום לומר שבוה נפסל, רק שהמ"ב הביא שיטת הנוב"י וכתב וז"ל אכן לפי דברי הנוב"י בסימן קע"ה עי"ש וביאורי הגאון מהר"מ בנעט על המרדכי סוף הלכות ס"ת יש להקל בדיעבד עכ"ל.

והנה המעיין בנוב"י תנינא סימן קע"ה יראה שלא דן אם הישראל הניח והעכו"ם

ונ"ל דידוע סדר עיבוד שנותן עור לסיד ושוהה בו כמה ימים והולך מאליו ונגמר עיבודו וכשמוציאו אח"כ וגורדו ומחליקו אין זה מגוף העיבוד וכמ"ש באות הקודם. וכדתנן בפ' כלל גדול המעבדו והממחקו ב' מלאכות. והנותן עור לסיד חייב משום מעבד כדאיתא שם במולח עור. ואף דברגע המעשה ליכא עדיין עיבוד. מ"מ כבר עשה כל מה שצריך לעשות בזה. וממילא ל"ש להצריך לפרש לשמה רק אנתני' לסיד שזהו המעשה ועי"ז נמשך אחריו ממילא השהי' בסיד לשמה. וכ"ה בעלמא דהשהי' נמשך אחר המעשה שבתחיל' ועי' שאג"א סי' ל"ב. וה"ק סה"ת זה שמסייע לגוי בשעת נתני' לסיד יש בו ממש עכ"פ לומר שעד"י עושה גם הוא הנתיני' לשמה. דהא גוי ציית טפי מכותי וציית למסייע. ובגט שאני דל"ש להכשיר ע"י סיוע בתחילה. דכל אות ואות כתיבתו מעשה בפ"ע. והרא"ש חידש דגם בלי סיוע. ל"ד עיבוד לגט דרגע א' דנתני' לסיד ציית לצווי ישראל לעשות לשמה. ומה ששוהה אח"כ ממילא נמשך אחר המעשה לשמה. ושום כוונה בהשהי' גרידא לא מעלה ומוריד כלל. אבל בגט כתיבת כל אות הוא מעשה ובעי' כוונ' לשמה ולא יציית גוי על כל המעשים: עכ"ל הגה"ק.

(ח) ובדרך זה האריך לישב קו הפמ"א וגם להסביר את מחלוקת הב"י והב"ח וז"ל באות ו. ובה סרו תלונות הפמ"א שבאות א'. מ"ש שמא לא יגמור גוי לשמה. לק"מ דעל שהי' דממילא לא שייך שום כוונה ואפי' להפוסקים דגוי לא סתמא עביד אלא חיישי' דמתכוין לענין אחר. היינו כשעושה מעשה. ולא כשאינו עושה כלום. ואפי' אם יתכוין על השהי' בפ' לעניין אחר אינו כלום וע' לק' אות ח'. ומה שהקשה הפמ"א על רמ"א דפסק כהרא"ש נגד תוס' ומרדכי כו'. ור"ל דתוס' ומרדכי תירצו אמילה תירוצ' אחר ולא כהרא"ש דתירץ דרגע ציית. לק"מ דהא רמ"א רק ע"י סיוע מתיר

י"א שמכשיר להרא"ש טווי' ציצ' דגוי בעע"ג. הרי התחלת הטווי' דמי לגט דאינו כולל כולה. וכ"כ בדג"מ שלו. ובתשו' גא"י הנ"ל השיגו דא"כ ל"ל לסה"ת במסייע טעם דע"ד ישראל עביד תיפ"ל דסייע ישראל ההתחל' לשמה וסגי. ולא אנו"ב תלונתו אלא גם אב"י שכתב דנתני' דישראל לסיד לשמה סגי אף דגוי עביד אח"כ שלא לשמה ע"ל אות א/. גם לק"מ. דהגא"י הבין מ"ש סה"ת שיסייע ישראל הינו שיתן לסיד והשאר יעשה הגוי. וכן הבין בס' ביאור מרדכי ד"ה או יסייע. וליתא. אלא סה"ת ר"ל שיסייע עם הגוי יחד ליתנו בסיד. שיגביה עמו וכדומה. וכ"מ לשונו וכן הבין ב"י ושאר אחרוני'. ולזה הוצטרך לטעם דגוי עד"י עביד. דהא גם ההתחלה הגוי עושה. וישראל רק מסייע ועכ"פ בזה שפיר כתב הנז"ב דטווי' דמי לגט וכ"כ בס' ביאור מרדכי בה' ציצ' דהא כל טווי' וטווי' בפ"ע קאי. וכ"כ בשו"ע דמהר"ז סי' י"א [ולכן נדחק דהש"ע בטווי' סמך אסיוע דישראל. ולפ"ז בעי סיוע מתחילה ועד סוף]. וכן מוכרח דבה"ע שהביא הרא"ש [והוא בבע"ה ה' תפילין] מכשיר עיבוד לשמה בגוי. ובה' ציצית בבע"ה שער א' ח"ב כתב דטווי' ה"ל ככתיבת גט דפסול בגוי בעע"ג דעדד"נ עביד.

אך מ"ש הנז"ב דבעיבוד התחלתו ממשיך אחריו כולו. צריך פ"י לפירוש. דלשונו משמע דלא כט"ז דכשר השאר שלא לשמה. וכ"מ מנז"ב עצמו שכתב בס"ח קס"ח בנתן סיד לשמה ואח"ז נמלך שלא לשמה אתי דיבור ומבטל דיבור כבקידושין ג"ט. ואם איתא דע"י נתני' לסיד נגמר הלשמה. שוב לא יחזור לפיסול אח"כ כבתוס' גיטין ל"ב ב' ד"ה ר"ש. אטו אחר שכתב ס"ת לשמה יוכל לחזור לבטל כו'. [ובהלך דקידושין החזרה הוא רק בעוד שלא נגמרו. וע' ג"ה סי' רע"ז ס"ק כ"ח]. ולכן צריך להבין מה ר"ל הנז"ב דנתינה לסיד לשמה ממשיך אחריו כל העיבוד לשמה.

הב"ח לאסור מצד חשש שמא העכו"ם יוציא, דהרי הב"ח כתב שהעכו"ם עושה על דעת ישראל ומוכרחים לומר שמדובר שהעכו"ם מוציא ומכניס וההכנסה היא על דעת ישראל ע"ש. וגם לחשוך את הפנים מאירות שלא ידע בפעולות הנעשים בעיבוד, ויותר מסתבר לומר שלצורך העיבוד היה העכו"ם מוציא ומכניס כמו שהארכנו באות י"ג, רק שיש הבדל בין ההכנסה למים שלא מועיל מה שהעכו"ם מניח אח"כ בסיד ובין ההנחה בסיד שלא חשש הנודע ביהודה מה שהעכו"ם מחזיר, דבהכנסה למים לא מונח שכל הפעולות ייעשו לשמה היות ולא מונח שהכל ייעשה לשמה דההכנסה לסיד לא מונח בתחילת ההכנסה למים, משא"כ כשמכניס לסיד הרי בפעולת ההכנסה מונח כל הפעולה של העיבוד והרי מונח שייעובד הכל מכח ההכנסה שהכניס לשמה והרי חל הלשמה שלו על כל משך העיבוד, בזה ס"ל הב"י (וכך ההסבר בנוב"י) שאין ההוצאה לצורך ידיעה אם העור נעבד או לערבב הסיד היסוד הדעת בהכנסה הראשונה, והעכו"ם מוציא ע"מ להחזירו לאותה מטרה שהוכנסה בתחילה וע"ז גם בעכו"ם אמרינן דעושה על דעת הראשונה או על דעת ישראל. כמ"ל באריכות.

ומה שהקשה על הב"ח שהבין בספה"ת דמתיר בלי סיוע והאריך שספה"ת נחלק על הרא"ש, זה צ"ע דהרי הרא"ש הביא את ספר התרומה ולא משמע לגמרי שנחלק עליו. ולכאורה הבין שכל ההיתר של ספה"ת מה שמועיל הסיוע הוא היות וזה פעולה קצרה כמו שהארכנו באות ה', וגם ברבינו ירוחם הביא דעת ספה"ת והרא"ש ולא כתב שהם ב' דיעות. רק שנסתפקנו אם בסיוע נחלק על ספה"ת או דהבין שספה"ת רק מצד החומרא כתב לכתחילה שהישראל יסייע כדי שהעכו"ם יעשה לדעת הישראל דע"י הסיוע יש בזה יותר ביטול דעת העכו"ם לדעת המסייע.

כסה"ת והגאונים. והרי סה"ת עצמו אמילה בגוי תירץ כתוס' ומרדכי. ומ"מ מתיר כאן במסייע. ואפשר גם תוס' ומרדכי יודו. והא דלא תירצו אמילה דמיירי שישראל מסייע. משום דלשון ימול גוי ודאי משמע לבדו. וכן מה שהקשו אברית' ס"ת שכתבו גוי פסול משום שאינו בקשירה. תיפ"ל דעבד שלא לשמה. ולא תירצו דנ"מ כשמסייע ישראל. דמלבד דס"ת דמי לגט דכל אות כתיבתו מעשה בפ"ע בלאה"נ הרי על הקרא לא קשיא להו. דהא צריך למעט אשה כו' רק על התנא קשיא להו דנקט גם בגוי טעמא דוקשרתם. והרי לשון התנא שכתבו גוי משמע גוי לבדו. ומה שהקשה פמ"א להרא"ש ליתכשר גט באמירה לגוי בכלל אות ואות. לק"מ דהרא"ש כ' כשאין עליו טורח רק רגע א' ציית. אבל להשתעבד לציית על כל אות ואות לא יציית אף שירבה ישראל לדבר לו: ומהנ"ל נשמע דשפיר כ' ב"י דכשישימם ישראל עצמו בסיד לשמה לכ"ע סגי. דמה שחשש הב"ח שמא יגמור גוי שלא לשמה. אין זה חשש על השהי' בסיד. ולחוש שמא יוציאו הגוי מהסיד קודם שנגמר ויחזירם שלא לשמה. לא חיישי' כולו האי. ומ"ש הב"ח דלסה"ת כשר דיעבד באמירה לגוי גם בלי סיוע וכ"כ בדרישה. צל"ע כמ"ש סוף אות א'. דא"כ גם בגט נימא דציית. דהא סה"ת אינו מחלק בין רגע חדא לבין הרבה. דהא אינו מתיר אמילה כרא"ש אלא כתוס' דמילה סתמ' לשמה קאי. אע"כ סה"ת רק ע"י סיוע מתיר מה שבגט לא שייך כמש"ל [והוכחה של הדרישה אינו מוכרח כלל ואין להאריך]. ומ"מ הש"כ ומג"א התירו דיעבד גם בלי סיוע כהרא"ש. וע"ז יש טענה דפמ"א שהוא כיחיד נגד רבים רמב"ם ותוס' וספר התרומה ומרדכי כו'. וי"ל דסמכו כיון דהרא"ש הביא כדבריו מבה"ע וכ"פ הטור. וגם י"א דא"צ עבד לשמה וי"א רק דרבנן ע' כלל א'. וצ"ע: עכ"ל הגה"ק. רק שבאמת קשה להסביר את דברי

זמן כתיבת הספר ואין צריך לאמרו עוד, וביאר בגה"ק באריכות בס"ק א' וז"ל וה"נ מסתברא דמ"ש הפוסקים דאמירתו בתחילה מספיק לכל הספר הוא משום דע"ד ראשונה עושה כבריש זבחים ור"ל דעשייתו אח"כ סתמא נשען על פירושו הקודם והוי כמפרש לשמה אבל כשאיש אחר גומר סתמא. בב' גברי ל"ש שזה גומר עד"ר של אחר כמפורש במנחות הובא בכלל ג', אלא דבחת"ס ח"ב מא"ע סי' ט' כתב דע"י אמירה דתחילה נעשה השאר סתמא לשמה קאי ואין חילוק מה שאיש אחד גומר, דהא כשאומרים סתמא לשמה קאי לא לגברא דנין אי סוף דעתו כתחלתו אלא על הדבר דנין שסתמו כך עומד. וכן דעת קצת אחרונים (ועיין בסימן א') שהארכתי בדברי החת"ס והפמ"ג שאינו מדין סתמא לשמה. אלא כפי איך שהבין המ"ב שהוא מדין כל העושה ע"ד הראשונה הוא עושה). ואף שבכלל ג' סתמא דעתם מכח מ"ש סה"ת דבמה דרשאי לשנותו ל"ש סתמא לשמה קאי זה בעיבוד. אבל בכתיבה כשהתחיל בס"ת שוב אסור לשנות היריעה כהמג"א וא"ר שבכלל א' אות ז'. וא"כ כאן י"ל דגם כשאחר גומר סתמא כשר. וכן ראיתי למחות' בתשו' בית שלמה חא"ת סי' ה' מסבירתו בהתחיל לכתוב תפילין לשמה כיון דאסור לשנות הקלף השאר סתמא לשמה קאי כזבחים. אבל מדב' הפוסקים וש"ע דאמיר' ראשונה מספיק לכל הספר דהיינו גם ליריעות שלא התחיל בהם כתיבה עדיין. ש"מ דלאו מטעם החת"ס אתו עלה. ועוד דא"כ מה הקשו תוס' וסה"ת ומרדכי אבריי' דכתבו גוי פסול שאינו בוקשרתם תיפ"ל דכותב סתמא. הא אצטריך טעמא דוקשרתם כשהתחיל ישראל לכתבו לשמה וגמרו גוי. דאף דסתמו לשמה קאי פסול. ותו דא"כ למה הצריכו הפוסקים לק' סי' רע"ו לפרש על כל אזכרה ואזכרה לשמה [דלטעם עדר"ע נחא כמ"ש סק"ג] ליסגי באזכרה הא' ונימא דהשאר סתמא לשמה קאי

והנה מה שהתיר הב"ח הוא רק בדיעבד כשאין אומנים ישראלים בזה סמך על הרא"ש וס"ל דאין ההוצאה היסח הדעת. אבל לכתחילה חשש לשיטת הרמב"ם שע"י ההוצאה מהסיד נפסק הפעולה הראשונה ומה שמכניס הוא הכנסה חדשה וגוי עד"נ עביד, וגם הפנים מאירות שהאריך לחלוק על הרא"ש הכונה על העיבוד שלצורך העור מוציאים ומכניסים כמו שהארכנו לעיל.

והנה כל ההיתר הוא דוקא אם מונח בהכנסה כל פעולת העיבוד ו"א שמצד הסיד ראוי העור להיות מעובד ואין צורך לעוד פעולות לשם העיבוד חוץ מההכנסה, בזה אמרינן שבפעולה הראשונה מונח כל הלשמה של העיבוד, אבל אם יכניס למקום שרק ההתחלה של העיבוד ייעשה בעור ולצורך העיבוד צריך עוד פעולות לא אמרינן שמספיק הלשמה הראשון, ונהי כשישראל עצמו מעבד אין צורך לומר על כל פעולה שעושה לשמה דמספיק שיאמר שכל מעשה העיבוד ייעשה לשמה, ואח"כ כשעושה הפעולה השניה אין צריך לומר היות וכל העושה על האמירה הראשונה עושה (כמו שהארכנו לעיל בסימן א') כל זה בישראל עצמו שהוא עושה כל הפעולה, אבל ישראל אחר וכש"כ גוי בזה לא אמרינן שהיות והפעולה הראשונה נעשתה לשמה גם יתר הפעולות סתמא לשמה ונתיר ע"י ישראל אחר או אפילו ע"י עכ"ם. והיות והחזון איש האריך בסברא זו ויש מהאחרונים שנסתמכו על החזון איש ונראה כאילו שאין ע"ז מחלוקת והמעין בסוגי' לכאורה יראה שהחזון"א כמעט דעת יחיד כמשי"ת אי"ה באריכות בביאור דבריו. לכן אמרתי להעתיק את האריכות שהאריך הגה"ק בסימן רע"ד ס"ק א'.

ימ' בגה"ק סימן רע"ד ס"א דן כשאומר בתחילת הכתיבה הריני מתחיל לכתוב ספר תורת ישראל וכו' ומספקת אמירה זו לכל

לכתוב בסירוגין דחיישי' שמא שכתב לכתבו לשמה דהא צריך לכתוב כולו לשמה וכ"כ שם ברמ"א. ואף שכתבו דדיעבד כשר. משמעות לשונם דזהו משום דלא מחזיקין ריעות' ששכתב אבל כשיודע ששכתב פסול. וכן משמע מדאסרו משום שמא ישכתב. ואי כשר דיעבד גם בשכתב לא נגזור שמא משתלי כביו"ד צ"א וכ"ד [אך בד"ק רע"א סק"ג שכ' שסופרים אינם נוהרים וסומכים דדיעבד סירוגין כשר. קצת לא משמע כן] ובתשו' ר"מ לובלין קכ"ב בשכ"מ שאמר שיגרש ע"מ שכשיחי' תחזור לו ואח"כ נתן הגט סתם אמרי' אדר"ע ודחה ד' החולק והוא בעל הסמ"ע בתשו' גאר"ב סי' נ"ב. והביא מתשוב' הרא"ש דאמרינן עדר"ע. וכ' בתשו' רא"מ [רא"ס מרגליות] סי' י"ז. דאלו הפסיק בענינים אחרים יודה רמ"ל דל"א עדר"ע. והא דאיתא בתוספת' התקדשי לי בק' והיא אמרה בר' והלכו לדרכם וחזר וקידשה סתם עדר"ע. שם אין טעם לומר דנשתנה דעתם. אבל ביש איזה טעם בעינן עסוקים באו"ע. וכן חילק בתשו' זכרון כהונה ד"ח ע"ג. ולי צ"ע בריב"ש תע"ה דמשמע דאמרי' עדר"ע גם בהפסיק ויש טעם לחזרה שנתייקרו בתים. והי' נ"ל לחלק. דבמידי שבין איש לרעהו אי היה חוזר בו ה"ל להודיע לשכנגדו ולא לסתום. ובסופר שאמר תחילה לשמה אין טעם לחזרה. מ"מ נ"ל לקיים ד' הד"ק דשאני הך דתוספת' דסגי באומדנא דמוכח על איזה סך נתרצו. משא"כ לשמה לא סגי באומדנא דמוכח. דכוונה מפורשת בעינן. ע' ברע"א סק"ג. לכן דוקא בעוד עסוקין באו"ע ה"ל העדר"ע ככוונה מפורש'. וכמ"ש תוס' ריש זבחים ד"ה האי. דלא מסתבר דבחד מעשה יצטרך בכל רגע לפרש לשמה. גם י"ל דשאני התוספת' דבין איש לרעהו כנ"ל: ובד"מ א"ח ל"ב ורמ"א סי"ט מא"ז לא יכתוב כשמתנמנם דאינו מכוי. ואי נימא כחת"ס דבהתחלה לשמה נעשה אח"כ סתמא לשמה קאי מה בכך שמתנמנם אח"כ. ובית

כדאמרת לענין לשמה דשאר כל תיבות הס"ת.

ע"כ נ"ל דמ"ש הסה"ת דשאני קלף קודם כתיבה דמצי לשנותו לחול ל"א בו סתמא לשמה קאי כזבחים לרווחא דמילתא נקט דמצי לשנותו לחול דמשום דס"ל כן נקט כן. אבל גם למ"ד דבנתעבד לשמה א"י לשנותו [כמובא בכלל ב'] צריך לחלק דשאני זבחים דמחוייב מדאורי' להקריב הזבח לשם מה שהוקדם ואסור להניחו בלי הקרבה. וכן מילה דלתוס' וסה"ת דסתמא לשמה קאי משום דמחוייב למולו ולא סגי בלא"ה משא"כ קלף אף המעובד לשמה לכ"ע מדאורי' א"צ דוקא לכתוב עליו ס"ת (ועיין בסימן א' אות י' הבאנו סברא זו מספר טורי אבן והארכנו שכך משמע בתוס' זבחים ב' ע"ב עי"ש באריכות). ואפילו כשהתחיל לכתוב עליו אין חיוב מדאורי' לגמור את זה ורשאי להניחו כך [אלא מדרבנן י"ל מצוה להעלותו לקדושה ולא לגזוז כמ"ש בכלל ט'] וממילא הוי לענין לשמה כאילו מצי לשנותו דהא סתמא לא לכתוב עליו סת"מ קאי. כיון דרשאי לגזוז ולא לכתוב עליו סת"מ.

ע"כ יותר נראה טעם הפוסקים דאמירה דתחל' מספיק לכל. לא כחת"ס אלא משום עדר"ע ובב' גברי לא מהני וכמ"ש הד"ק ואחרונים הנ"ל: ומשמע לפ"ז דמהני עדר"ע אף שמפסיק בענינים אחרים מדמספיק לכל הספר. ומי לא בעי מינם ומיכל בנתיים. וכן לפוסקים שבכלל ג' דבעיבוד דסגי בפ' תחילה לשמה דאמרי' על הגמר עדר"ע. אף דשוהה מתחילת עיבוד עד גמר כמה ימים וא"א שלא יפסיק בנתיים. אך בד"ק סק"א כ' בהפסיק צריך אח"כ מפורש לשמה. וצ"ל דלאו דוקא כתב הד"ק לשון לומר לשמה אלא ר"ל מחשבה בפ' לשמה וכוונת הפוסקים שהאמירה בפה מספיק לכל הס"ת. והא דבריש זבחים דמשום עדר"ע כשר בגומר סתמא. התם לא הפסיק. ואולי ראי' להד"ק מ"ש ד"מ בא"ע קל"א מהס"ג שלא

שלמה הנ"ל הרגיש וכ' דשאני מתנמנם
דהוי כקטן. ואינו נכון. דאיתא בברכות י"ג
ב' וק"ש אחר פסוק ראשון שא"צ כוונה
י"ח כשמתנמנם. ומ"ש בית שלמה ראי'
דבהתחלה לשמה נעשה אח"כ סתמא לשמה
קאי. ממ"ש ב"י דבאומר תחילת עיבוד
לשמה תו א"צ אפי' מחשבה. אין ראי' כלל.
די"ל הטעם משום עדר"ע הוי ממילא
כמפרש. ועוד בלא"ה שאני עיבוד דעל
שהיי' בסיד מאליו ל"ש להצריך מחשבה
לשמה כמ"ש בכלל ג': ובש"ע מהר"ז בל"ב
כתב מתנמנם לא יכתוב אף דבפיו אצ"ל רק
בתחילת כתיבה. מ"מ מחשבה לשמה צריך
בכל הכתיבה כבגט דצריך מחשבה לשמה

בכל התורף ע"כ. י"ל כוונתו כמ"ש דבלא
הפסיק א"צ מחשבה בפ' אלא ממילא כיון
דעסיק באו"ע הוי כמכיון לשמה מה שעושה
עד"ר. ועכ"פ מבואר מדבריו דלא כחת"ס
וב"ש הנ"ל: ומ"ש הד"ק באומר תחלה שגם
מה שכותב אחר הפסקתו עושה לשמה סגי.
לכאורה כ"מ בתוס' ריש זבחים סד"ה הא
דלס"ד מהני מה שמפרש בתחילת שחיטה
שגם בסופה תהיה לשמה. אף אלו ל"א
עד"ע ע"ש. ויש לדחות דהפסיק גרע.
וכ"מ ממ"ש האחרונים ברע"ו דל"מ מה
שפירש בתחלת כתיבה שכל אזכרות לשמם
כיון שהפסיק בנתיים ע"ש וצ"ע עכ"ל
הגה"ק.